సగటు తండ్రి

దేవరకొండ మురళి

శకుంతలకి విసుగొచ్చింది. పావుగంట నుంచి వెతుకుతున్నా పద్దు పుస్తకం కనపడటంలేదు. ఏ రోజు ఖర్చు ఆ రోజు ఎప్పటికప్పుడు పుస్తకంలో రాసేస్తుంది. ఇంట్లో ఎవరు ఏగానీ ఖర్చుపెట్టినా అది ఆమె పుస్తకంలోకి ఎక్కాల్సిందే. ఆఖరి ప్రయత్నంగా భర్త గదిలోకి వెళ్ళి టేబుల్ సొరుగు లాగిచూసింది. పద్దు పుస్తకం కనపడింది. "తగలబడ్డట్టే ఉంది ఈయన జాగర్త" అనుకుని పుస్తకం తీసి న్యూస్ పేపర్ కుర్రాడికిచ్చిన డబ్బు వివరం రాసి పుస్తకాన్ని తిరిగి సొరుగులో ఉంచబోయింది. అప్పుడు పొడుగాటి కవరొకటి శకుంతల దృష్టి నాకర్షించింది. చేతిలోకి తీసుకుని చూసింది. రిజిస్టరు పోస్టులో వచ్చిన కవరది. భర్త పేరు మీద ఆఫీస్ అడ్రెస్‌కి వచ్చింది. అంటే నిన్ననే వచ్చివుండాలి. కవరుమీద పంపిన వారి పేరుకోసం చూసింది. ఒక మూల "వై. మృత్యుంజయరావు అడ్వొకేట్, మచిలీపట్నం" అని ఉంది. మచిలీపట్నం పేరు చూడగానే ఆమె భృకుటి ముడి పడింది. ఆలస్యం చెయ్యకుండా కవరులోని కాగితాలని బయటికితీసి చదివింది. ఆమెకు ఇంగ్లీషు అంత బాగా రాదు. టైపు చెయ్యబడిన కాగితాలని ఒకటి రెండుసార్లు చదివాక విషయం చూచాయగా బోధపడింది. అంతే ఆమె ముఖం ఒక్కసారిగా కళావిహీనం అయిపోయింది. నిలుచున్న మనిషి మొదలు నరికిన మానులా నేలకూలింది.

ఆమెకి ఫిట్ వచ్చింది.

తరువాత కాసేపటికి పిల్లలకి కారియర్లు తీసుకెళ్ళేందుకు వచ్చిన పనికుర్రాడు అమ్మగారిని చూసి అదురుకుని తన వెంట వచ్చిన తన తమ్ముడికి అక్కడే ఉండమని చెప్పి తను బైటికి పరిగెత్తాడు.

కారియర్ కుర్రాడు మోసుకొచ్చిన వార్త విని తరణీరావేం తలకిందులవలేదు. విని మౌనంగా ఊరుకున్నాడు. అయితే ఈ రోజు పిల్లలకి భోజనప్రాప్తి లేదన్నమాటే. "చూడు రాంరతన్!" పనికుర్రాడితో అన్నాడు. "ఈవేళ కారియర్లు లేవు. నువ్వు స్కూలుకి వెళ్ళి బాబుకి హోటలునుంచి ఏదైనా టిఫిన్ తెచ్చి ఇవ్వు" అని జేబులోంచి డబ్బులు

౦ఎ ఇచ్చాడు తర్వాత కాలేజికి వెళ్ళి అమ్మాయిగార్ని మధ్యాహ్నం ప్రాక్టికల్స్ లేకపోతే ఇంటికి వచ్చెయ్యమన్నానని చెప్పు "

"జీ సాబ్!" అని తలవూపి సైకిలు మీద వెళ్ళిపోయాడు రాంరతన్ తరణీ రావు కూడా లేచాడు, భార్యకి ఫిట్ రావ టానికి కారణం ఏమైవుంటుందా అని ఆలోచిస్తూ

* * *

కళ్ళు తెరిచి చూసింది శకుంతల ఎదురుగా కుర్చీలో భర్త కనిపించాడు నెమ్మదిగా లేచి మంచంమీద కూర్చుంది తరణీరావు వాచీవంక చూసుకున్నాడు

"పైమెంత అయింది?" అడిగింది నీరసంగా

"రెండుంబావు నువ్వు ముందు హార్లిక్స్ తాగి తర్వాత మాట్లాడు" అన్నాడు ఫ్లాస్క్‌ని చూపించి

కొద్దిసేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు

హార్లిక్స్ తాగుతూ అడిగింది శకుం తల "నోటీసు చదివారా?"

"చదివాను "

ఇంక ఏడుపు ఆగలేదు శకుంతలకి హార్లిక్స్ గొంతు దిగలేదు! గ్లాసు పక్కన పెట్టి ఏడుస్తూనె మాట్లాడసాగింది "అయి పోయింది అంతా అయిపోయింది నేనెంతో కష్టపడి దారికి తెచ్చుకున్న నా సంసారం నడిబజారు కెక్కే రోజు, నేను, నా పిల్లలు చిప్ప చేత్తోపట్టుకుని అడుక్కు తినే రోజు వచ్చింది అంతా సర్వ నాశనం "

"ష్ గొడవచెయ్యకు " విసుగ్గా అన్నాడు తరణీరావు నోటీసివ్వగానే సరిపోయిందా ఏమిటి? నేను వెడుతు న్నాను ఇప్పటికే ఆలస్యం అయింది తలుపు వేసుకో "

"ఎక్కడికి వెళ్ళేది?" ఏడుపు మానేసి అరిచింది శకుంతల

"ఆఫీసుకి " అన్నాడు వెళ్ళటానికి ఉద్యుక్తుడవుతూ

"ఆఫీసు లేదు, అధ్వాన్నం లేదు పదండి నిత్యానంద్ ఇంటికి "

ఆగిపోయాడు తరణీరావు అది సుగ్రీ వాజ్ఞ తిరస్కరించే శక్తి అతనికి లేదు

* * *

నిత్యానంద్ హైకోర్టు లాయరు తరణీరావుకి టెన్నిస్ మిత్రుడు తనకి ఆట అంత బాగా రాకపోయినా, ఊళ్ళోని "బిగ్‌షాట్స్"ని పరిచయం చేసుకోటానికి తరణీరావు ఉపయోగించే అనేక మార్గా లలో టెన్నిస్ ఒకటి

ఆకస్మికంగా వచ్చిన మిస్టర్ అండ్ మిసెస్‌రావుని చూసి కొంచెం ఆశ్చర్య పోయారు నిత్యానంద్‌లు సాధారణంగా ముందు ఫోన్‌చేసిగాని లేదా తెలియపర్చి గాని ఒకరినొకరు కలుసుకోరు

"రండి రండి సతీసమేతంగా వచ్చారు ఏమిటి విశేషం?" అంటూ ఆహ్వానించాడు నిత్యానంద్ మిసెస్ నిత్యానంద్ కూడా పలకరించింది కాని ముఖం కొంచెం అసహనంగా పెట్టటం పెట్టింది

వాళ్ళు ఎక్కడికో బయలుదేరినట్టు గుర్తుగా కారు పోర్టికోలో నిలిపివుంది

"పనిమీద వెడుతున్నారనుకుంటాను

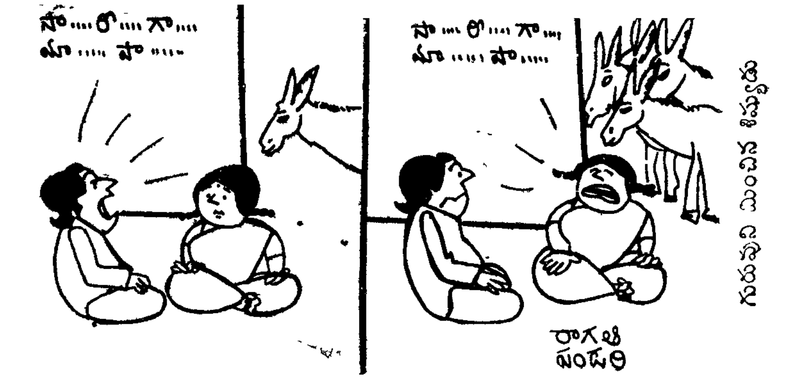

"మీకు శ్రమ ఇస్తున్నట్టున్నాను." అంటూ నసిగాడు తరణీరావు.

"నో, నో. అదేంలేదు. అంత ముఖ్యమైన పనేం కాదులెండి." తేలిగ్గా నవ్వేసి అన్నాడు నిత్యానంద్. "ఇంతకూ ఏమిటి సంగతి? మిసెస్ రావు కూడా వచ్చారు? ఏనీ గుడ్ న్యూస్?"

"గుడ్ న్యూస్ కాదు నా బొంద." తెలుగులో సణుక్కుంది శకుంతల. చిరాకులో ఉన్నప్పుడు ఎదురుగుండా ఎలిజబెత్ రాణి ఉన్నా అల్లాగే విసుక్కుంటుంది.

"మిసెస్‌రావు ఏదో అంటున్నారు." అన్నాడు నిత్యానంద్. అతనికి తెలుగురాదు.

"ఏంలేదు." ఉలికిపాటుని కప్పిపుచ్చుకుంటూ అన్నాడు తరణీరావు. "ఒక విషయంలో మీ సలహా తీసుకుందామని వచ్చాము."

ఇదేదో లీగల్ వ్యవహారమని కనిపెట్టిన మిసెస్ నిత్యానంద్ వాళ్ళవద్ద సెలవు తీసుకుని కారులో వెళ్ళిపోయింది.

"లోపలికివెళ్ళి మాట్లాడుకుందాంరండి" అని ఆఫీసు గదికేసి దారితీశాడు నిత్యానంద్. ఆధునికంగా ఉన్న ఆ యింటి అందచందాలని పరిశీలిస్తూ లోపలికి వెళ్ళింది శకుంతల. ముగ్గురూ వెళ్ళి కూర్చున్నారు. ఆ గదిలో సగాన్ని లైబ్రరీ ఆక్రమించింది.

"వెల్... ఇప్పుడు చెప్పండి." అన్నాడు నిత్యానంద్ సావకాశంగా.

శకుంతల చేటఅంత ఉన్న తన వానిటీ బాగ్‌లోంచి కాగితాలు తీసి నిత్యానంద్‌కిచ్చింది. శకుంతలకేసి సాభిప్రాయంగా చూసి కళ్ళజోడు పెట్టుకుని కాగితాలు మూలాగ్రం చదవసాగాడు.

మచిలీపట్నంనుంచి మృత్యుంజయరావు అనే వకీలు తరణీరావు తండ్రి తరపున తరణీరావుకి పంపిన రిజిస్టరు నోటీసు అది. అందులో తన క్లయింట్ కొడుకైన తరణీరావు వృద్ధాప్యంలో తన తండ్రిని నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నాడని, బతికేందుకు మరేం ఆధారంలేని తన

క్లయింటు ని పోషించె బాధ్యత తరణీరావుదే నని, తరణీరావు ఉద్యోగరీత్యా అలహాబాద్ లో ఉంటున్నందున, వృద్ధాప్యంలో అక్కడికివెళ్ళి కొడుకు దగ్గర ఉండటం తన క్లయింట్ ఆరోగ్యానికి సరిపడదని, అందుచేత తరణీరావు తన సంపాదన లోంచి ప్రతినెలా కొంత డబ్బుపంపే ఏర్పాటు చెయ్యాలనిఉంది. నోటీసుఅందిన పక్షం రోజుల లోపల తరణీరావు దగ్గర్నుంచి ఏ జవాబు రానిపక్షంలో కోర్టు ద్వారా చర్య తీసుకోబడుతుందని ఉంది.

చదవటం పూర్తిచేసి కాగితాలని తరణీ రావుకి అందిస్తూ అన్నాడు నిత్యానంద్.

"అయితే మీ తల్లితండ్రులకి మీ రొక్కరే సంతానమన్నమాట."

శకుంతల కాగితాలని అందుకుని బ్యాగ్ లో భద్రపరచింది.

అవును. కాని ..." అంటూ ఏదో చెప్పబోతున్న భర్తని ఆపి మధ్యలోనే అందుకుంది శకుంతల. "నిత్యానంద్ జీ, మా మామగారు ఉట్టి దగాకోరు. వ్యసన పరుడు. ఉన్నది ఒక్క గా నొక్క కొడుకైనా, తండ్రిగా ఏనాడూ తన బాధ్యత లని నెరవేర్చని మనిషి. మా అత్తగారు చిన్నతనంలోనే పోవటంతో కొడుకుని పోషణకి బంధువుల ఇంట్లో వదిలేసారు.

భూమిమీద ఎన్ని వ్యసనాలున్నాయో అన్నీ ఉన్నాయా పెద్దమనిషికి. పరమ నికృష్టుడు. ఎస్సెల్సీ పాసైవచ్చి మావారు చదువుకుంటానని నోరుతెరిచి అడిగితే, కాదని బట్టలకొట్టు గుమాస్తా ఉద్యోగం చూపించి, చేరమని ప్రాణం తీసి జీవితం నాశనం చెయ్యటానికి పూనుకున్నాడు. ఆ రోజుల్లోనే మా వివాహం జరిగింది. నా ప్రోత్సాహంమీద తండ్రిని కాదని ఆయన బైటికివచ్చి కొంతవరకు మా నాన్న సహాయంతోను, స్కాలర్ షిప్పులతోను కొంత అప్పులుచేసి చదువుకుని స్వయ కృషితో పైకివచ్చారు. మా అదృష్టంకొద్దీ ఆ శనిగ్రహం దాపుల్లోలేకుండా ఇక్కడ అలహాబాద్ లో ఉద్యోగం అయింది. చదువుకున్న రోజుల్లో ఆయనకి వచ్చిన స్కాలర్ షిప్పులు, చేసిన అప్పుల తాలూకు పత్రాలు ఇప్పటికీ మా దగ్గిర ఉన్నాయి. ఏదో మా బతుకు మేం బతుకుతూ అప్పు లన్నీ తీర్చివేస్తూ వచ్చి ఈ మధ్యనే కాస్త నిలదొక్కుకున్నాము. కొడుకుమీద ఎర్ర ఏగానీ ఖర్చు పెట్టని మనిషి. మా సంపా దనకోసం అర్రులు చాస్తున్నాడంటే, ఆఖరికి కోర్టు కెక్కేవరకు వచ్చాడంటే, ఎంత సిగ్గుశరంలేని మనిషో, ఎంత నీచుడో, ఎంతటి పరమకిరాతక పాతక నికృష్టహీనజన్ముడో మీరే ఊహించండి."

అలహాబాద్ చేరి ఇరవై సంవత్సరా లవుతున్నా తరణీరావుకి హిందీలో మాట్లాడటంరాదు. ఆఫీసులో ఇంగ్లీషుతప్ప మరో భాష వినపడదు. ఇంట్లో తెలుగే మాట్లాడుకుంటారు.

శకుంతల హిందీలో గడగడా చెపు తుంటే నిత్యానంద్ నోరు తెరుచుకుని విన్నాడు. ఆమె మామగార్ని హిందీలో తిట్టిన తిట్లు కొన్ని నిత్యానంద్ కూడా వినలేదు.

తరణీరావు విగ్రహంలా కూర్చు న్నాడు.

"మీ తండ్రిగారు ఏం చేస్తుంటారు?"

ఏదో ఆలోచిస్తూ ప్రశ్నించాడు నిత్యానంద్.

"మచిలీపట్నంలో టీచర్‌గా పనిచేసి రిటైర్ అయ్యారు" నోరు విప్పాడు తరణీరావు.

"రిటైరయి ఎన్నాళ్ళయింది?"

"ఎనిమిదేళ్ళవుతుంది." చెప్పాడు.

"మీ నాన్నగారు రిటైరయాక మీరు డబ్బు పంపిస్తూ ఉండేవారా?"

"లేదు."

శకుంతలకీ ప్రశ్నలేవీ రుచించటం లేదు. భర్తనీ, నిత్యానంద్‌నీ మార్చి మార్చి అసహనంగా చూడసాగింది.

"ఆశ్చర్యంగా ఉందే!" అన్నాడు నిత్యానంద్."ఎనిమిదేళ్ల నుంచి మాట్లాడని మనిషి, ఇప్పుడు నోటీసు ఎందుకు ఇచ్చినట్టు?"

"నిత్యానంద్‌జీ!" ఖంగుమంది శకుంతల కంఠం. "నోటీసు ఎప్పుడు పంపింది· ఎలా పంపింది అనవసరం. ముందిది చెప్పండి. కొడుకు భవిష్యత్తుకి ఏమాత్రం సహాయపడని మనిషికి, ఇరవై ఏళ్ళ క్రిందట మాతో తెగతెంపులు చేసుకున్న వ్యక్తికి మా సంపాదన ఆశించే అర్హత ఎక్కడిది?"

అవును ఎక్కడిది?

కొద్దిసేపు నిశ్శబ్దం రాజ్యమేలింది ఆ గదిలో. గోడగడియారం చేస్తున్న 'టిక్-టిక్' శబ్దం తప్ప మరేమీ వినిపించటం లేదు. తరణీరావు ఏదో ఆలోచిస్తూ బల్ల మీద చూపుడువేలితో 'ఏంటీక్లాక్' దిశలో వృత్తాలు చుడుతున్నాడు.

* * *

నాలుగు దశాబ్దాల క్రిందట ...

"సుందరీ! నేను వచ్చేశాను. కళ్ళు తెరవవూ?" విహ్వలంగా పిలిచాడు రామానందరావు.

బాధతో మెలికలు తిరిగిపోతున్న సుందరి కళ్ళు తెరిచి చూసింది. ఆమె ముఖం చెమటతో తడిసిపోతోంది. తనని చూసి బెంబేలెత్తిపోతున్న భర్తని చూసి అంత బాధలోను నవ్వటానికి ప్రయత్నం చేసింది.

భార్యని హాస్పిటల్‌లో జేర్పించి, బయట కారిడార్‌లో దిగాలుపడి కూర్చున్నాడు రామానందరావు. కాసేపటికి నర్స్ వచ్చి డాక్టర్ పిలుస్తున్నారని చెప్పి వెళ్ళింది. లోపలికి వెళ్ళాడు.

"మీరేనా రామానందరావు?" నిరసనగా చూస్తూ అడిగాడు డాక్టరు.

"అవున"ని ఆందోళనగా తల ఊపాడు. లోపల లేబర్‌రూంలోంచి వినిపిస్తున్న మూలుగు అతని గుండెల్ని ముక్కలుగా తరుగుతోంది.

"మీ భార్యకు ప్రెగ్నెన్సీ రావటం ఎన్నోసారి?" నెమ్మదిగా అడిగినా, అడిగే తీరు కలవరపెట్టింది.

"నాలుగోసారి."

"నాలుగుసార్లూ ఏమైంది?"

"నిలవలేదు. ఎబార్షన్స్ అయ్యాయి" తల వంచుకుని చెప్పాడు.

"నాలుగోసారి ఎబార్షన్ అయినప్పుడు డాక్టర్లేం చెప్పారు?"

రామానందరావు అయోమయంగా చూశాడు. నాలుగోసారి సుందరి స్వగ్రామంలో ఉండగా ఎబార్షన్

అయింది. ప్రతిసారి పుట్టెడు ఆశతో పుట్టింటికి ప్రయాణమై వెళ్ళేది. నాలుగో సారి తనకి శెలవు దొరకకపోవటంచేత వెళ్ళి తీసుకురాలేదు.

ఏం చెప్పారక్కడ డాక్టర్లు?

"నిజం చెప్పండి" కోపంగా అడిగాడు డాక్టరు. "అయిదోసారి ప్రెగ్నెన్సీ వస్తే ప్రాణాలకి ముప్పు అని చెప్పారా లేదా?"

"అబద్ధం!" అని అరిచాడు రామా నందరావు. డాక్టరు అంటున్న ప్రతి మాటా అతనికి సమ్మెటదెబ్బలా తగులు తోంది. నెలలునిండినా, ఎబార్షన్ అయే సూచన కనిపించకపోవటంతో ప్రతిసారి పుట్టింటికి ప్రయాణమయ్యే సుందరి ఈసారి ఇక్కడే వుంటానని పట్టుపట్టటం, చివరికి కన్నవాళ్ళకి కబురు చేసేందుకు కూడా వీల్లేదని పట్టుబట్టటం, హాస్పిటల్ జేర్చాక, స్ట్రెచర్‌మీద పడుకుని లోపలికి వెళ్ళిపోతున్నప్పుడు చూసిన చూపు, ఒక దాని తరువాత మరొకటి గుర్తుకు వచ్చాయి. కుప్పలా కూలిపోయాడు.

"ఎందుకు మిస్టర్! గొంతు చించుకుని అరుస్తావు?" అసహ్యంగా చూస్తూ అన్నాడు డాక్టరు. "చదువుకున్నవాళ్ళు, అందులో నలుగురికి చదువు సంస్కారం నేర్పే ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో ఉన్న నీలాంటివాళ్ళే ఇలా ప్రవర్తిస్తే, మీ భార్యలు మీతో కాపురం చేసేకంటే రైలు కింద తలపెట్టటం మంచిది. కనీసం ప్రాణం తేలిగ్గా పోతుంది."

లోపల లేబర్‌రూంలో ఇంజక్షన్ తీసుకుని నర్స్ చెప్పినట్టు "ఒకటి, రెండు, మూడు" అని లెక్కపెడుతున్న సుందరికి డాక్టరు మాటలు లీలగా వినిపించాయి. ఒక్కసారి డాక్టరుగారికి పిల్చుకురమ్మని నర్స్‌ని బతిమాలింది. అప్పటికి ఆమెకి స్మృతిపోయిందనుకున్న నర్స్ తెల్ల ముఖంవేసి డాక్టరుని పిల్చింది. డాక్టరు పరుగెత్తుకు వచ్చాడు ఏం కొంప మునిగిందోనని. రామానందరావు కూడా లోపలకి వెళ్ళాడు.

మూసుకుపోతున్న కనురెప్పలని బలంగా ఎత్తి డాక్టరుని చూసి చేతులు జోడించింది సుందరి. "డాక్టరుగారూ, ఇందులో ఆయన తప్పులేదు. ఆయన్నేమీ అనొద్దు. పిల్లలమీద వెర్రి మమకారంతో నేనే ప్రాణాలకి తెగించాను. డాక్టర్లు ప్రమాదం అనిచెప్పిన విషయం ఆయనకి చెప్పలేదసలు. ఆయనకేం తెలీదు ." పైకెత్తి జోడించిన చేతులు పట్టుజారి క్రిందకి దిగుతున్నాయి.

"నన్ను మోసం చేశావు సుందరీ" కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ అన్నాడు రామానందరావు. ఆమె భర్త ఉనికిని గమనించ లేదు. డాక్టరు అలాగే నిలబడి చూస్తు న్నాడు.

సుందరి చేతులు పూర్తిగా కిందకు దిగి ఎత్తుగా ఉన్న ఆమె కడుపుమీద ఆగి కిందకు జారాయి. తృప్తిగా నవ్విందామె. మాటలు ముద్దగా వస్తున్నాయి. "నేనేమై పోయినా ఫర్వాలేదు. పిల్లవాణ్ణి మాత్రం క్షేమంగా ..." తర్వాత ఆమె కళ్ళు మైకంలో మూతపడ్డాయి. పెదవులింకా కదులుతూనే ఉన్నాయి.

"పిల్లవాణ్ణి ... క్షేమంగా ..."

డాక్టరుకి అర్థమైంది. చివరికి మృత్యువు

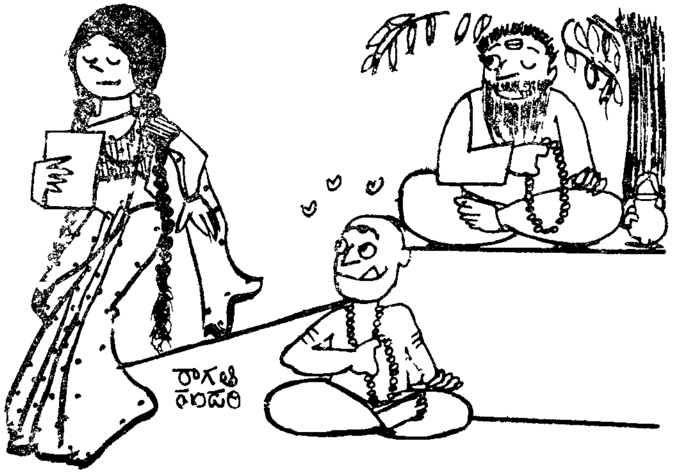

కూడా ఆమె కోర్కెకి ఎదురు నిలవలేక పోయింది డాక్టరుగా ఆమె కోర్కె నెరవేర్చగలడు. కాని మనిషిగా తన కర్తవ్యం? తల పంకించాడు రామానంద రావు భుజంమీద అనునయంగా చెయ్యివేసి "పదండి" అన్నాడు

చేతులతో ముఖం కప్పుకుని బైటకి నడిచాడు రామానందరావు

ఊరిలో పేరుమోసిన సర్జన్లని మరి ఇద్దరిని పిలిపించాడు డాక్టరు

ముందు సిజేరియన్ చేసి శిశువుని బైటకి తీశారు

"మీ భార్య కోరుకున్నట్టు మగపిల్ల వాడే!" అన్నది నర్స్ ఆపరేషన్ థియేటర్ లోంచి బయటకి వస్తూ ఆమె చేతుల్లో పొత్తిళ్ళలో పిల్లవాడు ఉన్నాడు

విరక్తిగా నవ్వాడు రామానందరావు కొడుకుకేసి కన్నెత్తి చూడలేదు రామా నందరావుని వింత జంతువుని చూసినట్టు చూసి పిల్లవాణ్ణి తీసికెళ్ళి వేరే గదిలో పడుకోబెట్టి తిరిగి ఆపరేషన్ థియేటర్లోకి వెళ్ళింది నర్స్

తలుపులు మూసుకున్నాయి

మూడుగంటలసేపు మృత్యువుతో పోరాడారు డాక్టర్లు వారి ప్రయత్నం ఫలించింది సుందరి మరణించలేదు

కాని ఆమెపడ్డ వేదనకి మెదడులో నరాలు దెబ్బతిన్నాయి ఆమెకి మతి భ్రమించింది

సుందరి పిచ్చి సుందరమ్మ అయింది

పిల్లలకోసం తపించిపోయిన సుంద రమ్మ కొడుకుని గుర్తించలేని స్థితిలో పిచ్చితో ఇంటిని నరకప్రాయం చేసింది ఒకనాడు ఆమెని ఉంచే గది తలుపు బైట గడియపెట్టటం మర్చిపోవటంతో అర్ధరాత్రి చడీచప్పుడు చెయ్యకుండా వెళ్ళి నూతిలో దూకింది ఆమె బతుకు అంతటితో ముగి సింది

కొడుకుని బడిలో వేయిద్దామని తీసు కెళ్ళిన రామానందరావుకి అప్పటివరకు

పిల్లవాడికి పేరు పెట్టలేదన్న సంగతి గుర్తుకి వచ్చింది ఒక్క నామకరణమే కాదు భార్య ఉన్ననాళ్ళు ఏ వేడుకా చెయ్య లేకపోయాడు

కొడుకుని బడిలో జేర్పించి స్కూలు రిజిస్టరులో కొడుకుపేరు "తరణీరావు" అని రాయించాడు

* * *

"రిజర్వేషన్ సంగతి ఏంచేశారు?" భర్త స్వెట్టరుకి గుండీలు కుడుతూ అడిగింది శకుంతల

"రిజర్వేషన్‌కింకా టైముంది" తల దువ్వుకుంటూ అన్నాడు తరణీరావు

"అయినా ఈసారి నేనొక్కడినే కదా! రిజర్వేషన్ లేకపోయినా ఎలాగో అలా వెళ్ళిపోగలను" మూడేళ్ళకోసారి డిపార్ట్‌మెంట్ ఇచ్చే పాస్‌మీద తరణీరావు కుటుంబంతో సౌత్‌కి వెళ్ళి నెలరోజులు గడిపి రావటం పరిపాటి అలా వెళ్ళినప్పుడు హైదరాబాద్‌లో ఉండే మామగారింట్లో దిగుతాడు నెలరోజులూ అక్కడే గడిపివేసి తిరిగి వచ్చేస్తారు

"ఏమిటీ? మీరొక్కరూ వెళ్ళటమా! అందులో ఆ ముదనష్టం దగ్గిరకా?" గుండెలమీద చెయ్యి వేసుకుని కళ్ళు పెద్దవి చేస్తూ అంది శకుంతల "నా కంఠంలో ఊపిరుండగా మిమ్మల్ని ఒక్కరినీ పోనివ్వను నేను కూడా మీతోపాటు మచిలీపట్నం వస్తున్నాను"

"ఏమిటి నీ చాదస్తం?" విసుగ్గా అన్నాడు తరణీరావు "ఓ ప్రక్క కేసు కోర్టుకెక్కితే డబ్బుమంచినీళ్ళలా ఖర్చయిపోతుందని గుండెలు బాదుకుంటున్నావు మళ్ళి నా వెంట నువ్వుకూడా ఎందుకు? డబ్బు దండుగ"

భర్తకి వివరణలు ఇచ్చే అలవాటు లేదు శకుంతలకి గుండీలు కుట్టటం పూర్తిచేసి స్వెట్టరుని భర్తకి అందిస్తూ అంది "రా రతన్‌ని స్టేషన్‌కి పంపి రిజర్వేషన్ సంగతి నేను చూస్తాను మీ పనులు మీరు చూసుకోండి"

స్వెట్టరులో తల దూరుస్తూ అన్నాడు "బాబుకి పరీక్షలవి, నువ్వు లేకపోతే ఇల్లు గడవదని మర్చిపోయావా?"

"ఫర్వాలేదు పెద్దది ఉందిగా! అది ఇల్లు చూసుకుంటుంది వాళ్ళకీ ఇలాంటప్పుడే తెలిసిరావాలి బాధ్యతలు ఎల్లకాలం మనం అంటిపెట్టుకుని ఉండాలంటే కుదరదు"

పిల్లలకి చెప్పవలసిన జాగ్రత్తలు చెప్పి భర్తతో రైలు ఎక్కింది శకుంతల.

* * *

మచిలీపట్నంలో శకుంతల స్నేహితురాలైన అరుంధతి ఇంట్లో దిగారు తరణీరావు దంపతులు ఊళ్ళో దిగాక సరాసరి తండ్రి దగ్గరకే వెళదామని అన్నాడు తరణీరావు శకుంతల ససేమిరా అంది ఎక్కడికెళ్ళాలో, ఎప్పుడు ఏం చెయ్యాలో తనకి బాగా తెలుసునని, సలహాలివ్వద్దని కసిరింది చేసేదిలేక భార్యని అనుసరించాడు

అరుంధతి ఎల్ ఐ సి ఆఫీసులో ఉద్యోగం చేస్తోంది ఆమె భర్త అహోబలరావు ఏదో పెద్ద ఫార్మస్యూటికల్ కంపెనీకి మెడికల్ రిప్రజెంటేటివ్‌గా పని చేస్తున్నాడు నెలకి ఇరవై రోజులు

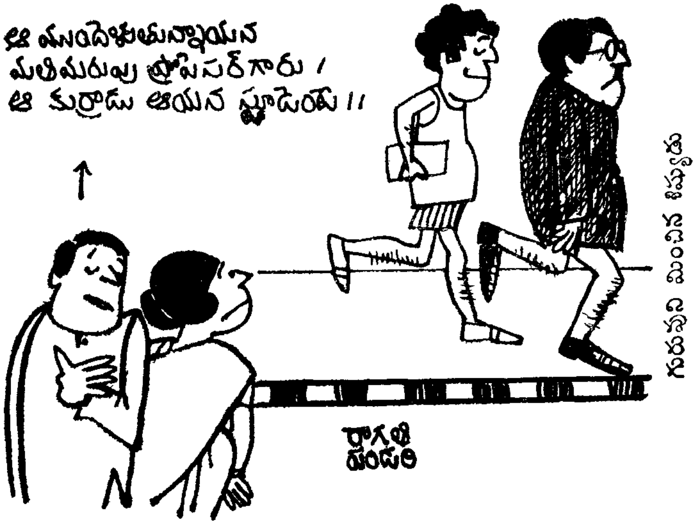

కాంప్‌మీద తిరుగుతూ ఉంటాడు. అరుంధతి మామగారు వయోవృద్ధుడు. వేళకు అన్నం తిని ఇంట్లో ఒక మూల గదిలో పడకకుర్చీలో కూర్చుని ఏవేవో పుస్తకాలు చదువుతుంటాడు. ఇంటి విషయాలుగాని ఇంట్లో తిరిగే మనుషుల గురించిగాని ఏమాత్రం పట్టించుకోడు.

శకుంతలని, తరణీరావుని సాదరంగా ఆహ్వానించింది అరుంధతి. ఒక గంటసేపు స్నేహితురాలితో కబుర్లు చెప్పి, మధ్యాహ్నం తన భర్త వస్తాడని, తను ఆఫీసవగానే సాయంత్రం వచ్చేస్తానని, అంతవరకు విశ్రాంతి తీసుకోమని చెప్పి ఆఫీసుకి వెళ్ళిపోయింది.

భోజనాలవనిచ్చి భర్తని తమకి నోటీసిచ్చిన లాయరు మృత్యుంజయరావు దగ్గరికి పంపింది శకుంతల. వెళ్ళిన పావుగంటకే ముఖం వేళ్ళాడేసుకుని తిరిగి వచ్చాడు తరణీరావు. "ఆయనసలు నాతో సరిగా మాట్లాడటంలేదు. నే చెప్పింది వినటంలేదు. నేనేం చెప్పినా తిరిగి ఒకటే మాట చెప్తున్నాడు — "ముందు మీ ఫాదర్‌ని కలుసుకుని తరువాతే నా దగ్గరికి రండి." అని.

"అలాగా!" అంటూ మొదలుపెట్టి లాయరుని పది నిముషాలసేపు తిట్లతో తూర్పారపట్టింది శకుంతల. "మన దారిన మనం బతుకుతుంటే చూసి కళ్ళల్లో నిప్పులు పోసుకుంటున్న వెధవలంతా కలిసి ఏదో పెద్ద కుట్రే చేస్తున్నారు. వీళ్ళ అంతు చూసిగాని నేను నిద్రపోను" అని శపథం చేసింది.

తరణీరావు ఆవలించి చిటికెలు వేశాడు. ఎండలో తిరిగిరావటంచేత అతనికి నిద్రతో కళ్ళు మూతలుపడుతున్నాయి.

ఈలోపల భార్యాభర్తల సంభాషణకి

[illegible] ..దల వడకకుర్చీల కూర్చుని దీక్షగా చదువుకుంటున్న వృద్ధునిలో చలనం కలిగింది. కుర్చీలోంచి నెమ్మదిగా లేచి వచ్చాడు. "అయితే అబ్బాయ్, మీ నాన్న పేరేమిటన్నావ్?"

శకుంతలకి అర్థం కాలేదు. ముసలాయనకేసి అనుమానంగా చూసింది.

"రామానందరావు." చెప్పాడు తరణీరావు.

ఆయన కళ్ళు ఆలోచనతో చిన్నవైనాయి. వృద్ధాప్యంవల్ల శక్తి ఉడిగి ప్రాక్టీసు మానేసినా, ఆయన జ్ఞాపకశక్తి తగ్గలేదు. ఆయన కళ్ళు తిరిగి పెద్దవైనాయి. "అయితే నువ్వు పిచ్చి సుందరమ్మ కొడుకువి కాదూ?"

శకుంతల భర్త కేసి హేళనగా చూసింది—'యీ వూళ్లో మీ కెంత గొప్ప పేరుందో చూశారా' అన్నట్టు.

అరుంధతి మామగారి ప్రశ్నకి అవును, కాదు అన్నట్టు సందిగ్ధంగా తల వూపాడు తరణీరావు.

"చాలా సంతోషం నాయనా! చాలు. ఇంక లేవండి."

"ఎక్కడికి?" ఒకేసారి అన్నారు భార్యాభర్తలు.

"ఎక్కడికో నాకు తెలీదు. మొదట ఈ ఇంట్లోంచి బైటికి."

"ఏమిటి మీ ఉద్దేశం?" కోపంతో బుసలుకొడుతూ అడిగింది శకుంతల.

"ఇంటికొచ్చినవాళ్ళని ఇలా అవమానించటం మీకు అలవాటా? అయినా నేను అరుంధతి స్నేహితురాల్ని. ఈ ఇంటి కోడలు అని మమ్మల్ని అవమానించటానికి మీకేం అధికారం ఉంది?"

శకుంతలకేసి కన్నెత్తి కూడా చూడలేదు అరుంధతి మామగారు. తరణీరావు వంక చూస్తూ అన్నాడు. "చూడు నాయనా! ఆడవాళ్ళతో మాట కలపటం నా కలవాటులేదు. నే చెప్పదల్చుకున్నవి రెండే ముక్కలు. నీకు జన్మనివ్వటానికి ప్రాణాలకి తెగించి, నిన్ను భూమిమీద పడెయ్యటానికి పిచ్చిదైంది మీ అమ్మ. నువ్వు యీ ప్రపంచంలో ఊపిరిపోసుకుని నిలబడటానికి ఆ నాడు, ఆ రోజు డాక్టరుగా నా సర్వశక్తుల్నీ ధారపోశాను. ఈనాడు నేను జీవితంలో చేసిన పొరపాట్లలో అది ఒకటి అనుకుంటున్నాను. ఇకపోతే పుత్రుడైనందుకు పున్నామ నరకంనుంచి తప్పిస్తావని, వైతరణి దాటిస్తావని, నీకు తరణీరావని పేరు పెట్టుకున్నాడు మీ నాన్న. నీ భార్య నీ ముందుంచిన రంగుటద్దంలోంచి చూపి తండ్రికి తోడుగా ఉండటం నరకంగా భావించి, కొడుకుగా నీ బాధ్యతలని కప్పదాటువేసి త్రివేణీసంగమం చేరి సరిగంగ స్నానాలు చేస్తూ మోక్షం సంపాదిస్తున్న సుపుత్రుడివి నువ్వు."

మొఖాల్లో కత్తివాటుకి నెత్తురుచుక్క లేకుండా నిలబడ్డారు తరణీరావు, శకుంతల. అవమానంతో ముఖం నల్లగా కమిలిపోయింది శకుంతలకి. తిరిగి అన్నారు అరుంధతి మామగారు. "మా కోడలు స్నేహితురాలు వస్తోందంటే ఎవరో అనుకున్నానుగాని రామానందరావు కోడ

అనుకోలేదు. పాలు తాగి పెరుగుదు కాని తరానికి చెందినవాళ్ళు మీరు. వెళ్ళండి. మీకీ ఇంట్లో స్థానంలేదు." చేష్టలుడిగి నిలబడ్డారు భార్యాభర్తలు.

"ఇంక కొంచెంసేపట్లో మా అబ్బాయి క్యాంప్‌నించి వస్తాడు. వాడు వచ్చేసరికి మీరు వెళ్ళితే మంచిది. మీ నీడ కూడా వాడిమీద పడటం సహించను నేను." చెప్పవలసింది చెప్పేసి లోపలికి వెళ్ళి యధాప్రకారం పడకకుర్చీలో కూర్చుని ప్రశాంతంగా చదువుకోసాగాడు.

"అయిందా, ఇంకేమైనా మిగిలిందా?" అన్నట్టు భార్యవంక చూశాడు తరణీరావు. ఆ చూపుకి మళ్ళీ మామూలు మనిషైంది శకుంతల. రోషంతో మనసు ఉడికిపో సాగింది. కళ్ళు నిప్పులు కురుస్తుంటే భర్తతో ఏదో చెప్పబోయింది. ఇంతలో బైట హారన్, కారు ఆగిన చప్పుడు అయింది. గేటువంక చూశారు ఇద్దరూ.

గ్లాస్కో పంచెమీద ఖరీదయిన ఖద్దరు సిల్కు లాల్చీ తొడిగి, నాలుగువేళ్ళకి ఉంగరాల్తో, మెడలో పులిగోరు ఉన్న బంగారుగొలుసు వేసుకున్న వ్యక్తి లోపలికి వచ్చి "నమస్కారం! నా పేరు నర్మదరావు. ఊళ్ళో నర్మదా టెక్స్‌టైల్స్ మేనేజింగ్ పార్టనర్‌ని" అని తన్నుతాను పరిచయం చేసుకున్నాడు.

ప్రతినమస్కారంచేస్తూ అన్నాడు తరణీరావు. "కూర్చోండి. అహోబల రావుగారు కాంప్ వెళ్ళారు. ఇంట్లోవారి నాన్నగారు వున్నారు పిలవమంటారా?"

నర్మదరావు నవ్వి అన్నాడు. "నేను మీకోసమే వచ్చాను. మీ తండ్రిగారు రామానందంగారు ఇప్పుడు నా దగ్గిర వుంటున్నారు."

నర్మదరావుని పరిశీలనగా చూస్తూ అంది శకుంతల. "ఆయనకి మీకు ఏమిటి సంబంధం?"

ఆమెవంక చూసి ముఖం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు. "చెపుతాను. ముందు మీరు బయలుదేరండి."

*　　　*　　　*

కారుని నెమ్మదిగా పోనిస్తూ చెప్ప సాగాడు నర్మదరావు. "నేనీనాడు ఉన్నత స్థితిలో వున్నానంటే దానికి మాస్టారే కారణం. చదువులో ఎప్పుడూ వెనకబడి వుండేవాణ్ణి. స్కూల్‌ఫైనల్ తప్పి బ్రతుకు తెరువుకోసం చెప్పులరిగేలా తిరుగుతున్న నన్ను తీసుకువెళ్ళి మా స్టారు బట్టల కొట్టులో గుమాస్తాగా చేర్పించారు. దానితో ఊపిరి పీల్చుకున్నాను.

కాలం గడుస్తున్నకొద్దీ వ్యాపారంలో మెలకువలు తెలియసాగాయి. అదృష్టం కూడా కలసివచ్చింది. క్రమంగా వాటాదారు నయ్యాను. ఇదంతా మీ చలవేనని అంటే మాష్టారు ఒప్పుకోరు. పైగా నవ్వుతూ "ఈ ఉద్యోగం చూపించినందుకే నా వాళ్ళకి నేను శత్రువునయాను నర్మదరావ్!" అంటూ వుంటారు అప్పుడప్పుడూ.

తరణీరావు, శకుంతల ఒకరి ముఖాలు ఒకరు చూసుకున్నారు. శకుంతల హిందీలో సణుక్కుంది. "సందేహం లేదు. వీడిక్కూడా కుట్రలో భాగం వుంది...."

తరణీరావు యధాప్రకారంగా నాలి

కారు ఇంద్రభవనంలా వున్న ఇంటి ముందు ఆగింది. గూర్ఖా సలాంచేసి గేటు తెరిచాడు. కారు వెళ్ళి పోర్టికోలో నిలిచింది.

"లోపలకు రండి" కారు దిగి ఆహ్వానించాడు నర్మదరావు. తరణీరావు శకుంతల కారు దిగి లోపలికి వెళ్లారు.

నర్మదరావుతోపాటు ఆ గదిలో అడుగు పెట్టాడు తరణీరావు. మామగారి మీద ప్రయోగించబోయే తిట్ల పదజాలాన్ని మననం చేసుకుంటూ భర్తని అనుసరించింది శకుంతల.

మంచంమీద కళ్ళు మూసుకుని పడుకుని వున్న తండ్రిని చూసి దిగ్భ్రాంతి చెందాడు తరణీరావు. అంతవరకు అతనికి ఆరడుగుల పొడవులో, పచ్చని దేహచ్ఛాయతో, ఖద్దరు బట్టలలో భుజంమీద జరీ కండువాతో సింహంలా వుండే తన తండ్రి రామానందరావు మాత్రమే తెలుసు. కాని ఇప్పుడు అతను చూస్తున్న వ్యక్తి వేరు. మాసిన పంచె బొడ్డుకిందకు జారి పక్కటెముకలు పొడుచుకువచ్చి కనిపిస్తున్నాయి. ఊపిరి విడుస్తుంటే డొక్క ఎగిరిపడుతోంది. శరీరం కుష్కించి నల్ల కప్పు వేసుకుపోయింది. నుదుటిమీద ఎముకలు కూడా కనిపిస్తున్నాయి నీళ్ళులేని గోతుల్లో పారేసిన గవ్వల్లా గుంటలలో కళ్ళు మూతలు పడి వున్నాయి.

శకుంతల చిత్తరువై చూడసాగింది. తన ఆజన్మ శత్రువుని ఆ స్థితిలో చూసేసరికి ఆమెకి నోటమాట రాలేదు. తన మామగారు ఆ మనిషేనంటే నమ్మశక్యంగా లేదు. ఆమె మనసులో ఒకే ఒక ప్రశ్న తేనెటీగలా రొదపెట్టసాగింది.

కాటికి కాళ్ళు చాపిన మనిషి కోర్టు నోటీసు ఎందుకిచ్చినట్టు?

నర్మదరావు మంచం దగ్గరికి వెళ్ళి ముందుకు వంగి చెవిలో చెప్పాడు "మాస్టారూ! తరణీ వచ్చాడు. నేను చెప్పినట్టే వచ్చాడు. చూడండి."

సరైన కాంబినేషన్ పెట్టి కీ తిప్పగా తాళం తెరుచుకున్నట్టు తెరుచుకున్నాయి రామానందరావు కళ్ళు. పగటిపూట వెలిగే ఎలక్ట్రిక్ బల్బులా కాంతిహీనంగా ఉన్న ఆ కళ్ళు మొదట శకుంతలని చూశాయి.

భర్త చెయ్యి గట్టిగా పట్టుకుంది శకుంతల. ఆమెకి ఎందుకో వణుకు పుట్టింది.

రామానందరావు దృష్టి కొడుకుమీద పడింది. కళ్లు క్రమంగా కాంతిని పుంజుకున్నాయి. తరణీరావు అలాగే నిశ్చలంగా చూస్తున్నాడు. నర్మదరావుకూడా మాస్టారికేసి రెప్ప వాల్చకుండా చూస్తున్నాడు.

రామానందరావు చూపుల్లో దైన్యం లేదు. పశ్చాత్తాపంలేదు. పుత్ర ప్రేమ లేదు. ప్రాణభీతి లవలేశమైనా లేదు.

తన క్లాసులో మార్కుల్లో ఎప్పుడూ వెనకబడి వుండే కుర్రాడు ఒక్కసారిగా క్లాసంతటికీ మొదటివాడుగా వస్తే ఆ ఉపాధ్యాయునిలో కలిగే భావం ఆయన చూపుల్లో వ్యక్తమైంది. ఆయన ఏదో చెపుతున్నట్టు నోరు కదిలించసాగాడు.

తరణీరావు అయోమయంగా నర్మదరావుకేసి చూశాడు.

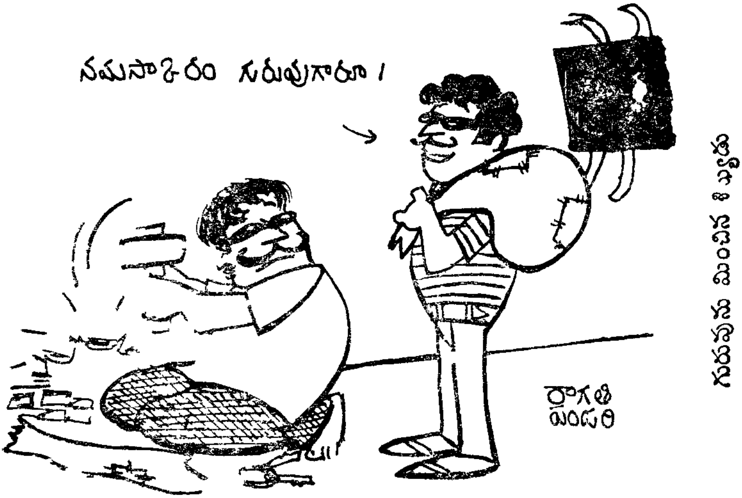

మాట పడిపోయి మూడు రోజులైంది అన్నాడు నర్మదరావు తిరిగి మంచంకేసి వంగుతూ రామానందరావు ఏవో శబ్దాలు చెయ్యసాగాడు

శకుంతలకి నిలబడలేక పడిపోతానేమో ననిపించింది మానసికంగా ఆమె చాలా బలహీనురాలు మృత్యుముఖంలో వున్న మనిషిని అంత దగ్గిరగా చూడటం ఆమెకి అదే మొదటిసారి

నర్మదరావు అంటున్నాడు మీరు నిశ్చింతగా వుండండి మాస్టారూ! అంతా మీరు చెప్పినట్టే జరుగుతుంది ఈ మాటలని అతను శకుంతలకేసి చూశాడు

రామానందరావు కళ్లుమూసుకున్నాడు ఆయన ముఖంలో ఇప్పుడు ప్రశాంతత గోచరిస్తోంది

నిద్రపోతున్నారు ఒక అరగంటలో మెలకువ వచ్చేస్తుంది మళ్ళీ వద్దాం అప్పుడు అన్నాడు నర్మదరావు గదిలోంచి బైటికి దారితీస్తూ ముగ్గురూ వెళ్ళి హాలులో సోఫాలమీద కూర్చున్నారు కాసేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు మొదట నర్మదరావే ప్రారంభించాడు

మీరు మాస్టారితో ఏం మాట్లాడినా వద్దని చెప్పే హక్కు నాకు లేదని తెలుసు అయినా నేనో షరతు పెడుతున్నాను మీరందుకంగీకరిస్తేనే మాట్లాడనిస్తాను మాస్టారిప్పుడు నా సంరక్షణలో వున్నారు కనుక ఇలా చెప్పాల్సిన అవసరం వచ్చింది "

శకుంతల ఏం మాట్లాడలేదు శారీరకంగానూ మానసికంగాను అలసిపోయిందామె వచ్చినదగ్గర్నుంచి ప్రతి విషయంలోను తను అనుకున్నదానికి పూర్తి విరుద్ధంగా జరుగుతోంది జరుగుతున్నవాటిని కళ్ళప్పగించి చూడటం తప్ప తనేం

చెయ్యలేదిప్పుడు.

తరణీరావు అన్నాడు. "అలాగే మీ షరతేమిటో చెప్పండి."

నర్మదరావు చెప్పాడు. "మీరు లాయరు నోటీసు సంగతి ఆయనదగ్గర ఎత్తకూడదు."

ఎందుకని అడగలేదు తరణీరావు. అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

తిరిగి నర్మదరావేఅన్నాడు నెమ్మదిగా: "లాయరుచేత మీకు మాస్టారి తరఫున నోటీసు ఇప్పించింది నేను. ఆయనకు తెలీదసలు."

శకుంతల మస్తిష్కం కదిపిన తేనె తుట్టిలా అయింది.

"నేనిది ఊహించాను" అన్నాడు తరణీరావు నెమ్మదిగా. శకుంతల భర్త కేసి చూసింది.

నర్మదరావు చెప్పుకుపోతున్నాడు. "మాస్టారు ఆరోగ్యం పాడయ్యాక మీకు చాలా ఉత్తరాలు రాశారు. అవి మీదాకా వచ్చాయో, లేదో, ఏమయ్యాయో ఊహించగలను నేను. ఆయన మీకురాసిన చివరి ఉత్తరం నా దగ్గరే ఉంది. పోస్టు చెయ్యమని నా కిచ్చారు. అది రాసాకే గుండెలో తీవ్రంగా నెప్పివచ్చి పడిపోయారు." అతని కంఠం రుద్ధమయింది. కళ్లు తుడుచుకుని చెప్పసాగాడు, "వంటి మీద స్పృహ ఉన్నంతవరకు ఎవరి సహాయాన్ని కోరని అభిమానపరుడు. ఆఖరికి నా సహాయాన్ని కూడా నవ్వుతూ నిరాకరించేవారు. ఈ స్థితిలో ఆయన్ని ఇంటికి తీసుకురా గలిగాను. ఆయన పోస్టుచెయ్యమని ఇచ్చిన ఉత్తరం నా దగ్గరే ఉండిపోయింది. ఆలోచించాను. ఈ ఉత్తరం మీరు చేరవచ్చులేదా మిగిలిన ఉత్తరాలకి పట్టినగతే దీనికీ పట్టవచ్చు. ఒకవేళ ఉత్తరం మీ చేతుల్లోపడినా మీరు బయలుదేరి రావటానికి ఎంత అవకాశం ఉందో రాకపోవటానిక్కూడా అంతే అవకాశంఉంది. ఏమైనా, మాస్టారి విషయంలో రిస్క్ తీసుకోటానికి నాకు ఇష్టంలేకపోయింది. అందుకే, ఉత్తరం బదులు మీకు లాయర్ నోటీసు అందేటట్టు చేశాను. మిమ్మల్ని ఇక్కడికి రప్పించటానికి ఇంతకంటే మార్గం తోచలేదు నాకు. తను రాసిన ఉత్తరం చూసుకునే మీరు వచ్చారనుకుంటున్నారు మాస్టారు. ఆయనకా సంతృప్తిని చివరివరకు మిగిలిపోనివ్వండి'

"ఉత్తరాలు ..ఉత్తరాలు" అంటూ గొణుక్కున్నాడు తరణీరావు. భార్యకేసి నిశ్చలంగా చూశాడు.

జీవితంలో మొదటిసారి భర్తచూసిన చూపుకి నిలువెల్లా వణికింది శకుంతల.

ఆమె తల భూమిలోకి కుంచించుకుపోయింది.

జేబులోంచి ఒక కవరు తీసి ఇచ్చాడు నర్మదరావు. "ఇదిగో ఆ వుత్తరం. దీన్ని మీకు అందజేయటం కూడా నా బాధ్యతలలో ఒకటి."

తరణీరావుకి కవరు లోపల ఉత్తరం కాక మరేదో ఉన్నట్టుగా అనిపించింది.

కవరు తెరిచి లోపల చెయ్యిపెట్టి బైటికి తీశాడు.

బాగా నలిగిపోయి, మాసిపోయివున్న నోట్లు అవి. ఒకటి రెండు చిరిగేందుకు సిద్ధంగా ఉన్నాయి.

వణికే చేతులతో మడతని కవరులోంచి పైకితీసి ఉద్వేగాన్ని అణుచు

కుంటూ ఉత్తరాన్ని చదివాడు.

"చిరంజీవి తరణీరావుకి,

నువ్వు, కోడలు, పిల్లలు క్షేమమని తలుస్తాను. నా ఆరోగ్యం క్షీణించాక నీకు దాదాపు పది ఉత్తరాలైనా రాసివుంటాను. అవి నీకు అంది ఉంటాయన్న ఆశ అడుగంటింది. అయినా ఇప్పుడు ఈ ఉత్తరం రాస్తున్నాను.

చూడు తరణీ, నాకు కోడలంటే కోపం లేదు. సానుభూతి తప్ప. ఆమె మనిషన్నవాడిని చస్తే నమ్మదు. మంచిని ఎక్కడా చూడలేదు. అవే తెలివితేటలని నువ్వు భావిస్తూ ఉంటావు. మంచిదేగాని ఆ రకం మనుషులు వాళ్ళు సుఖపడరు. తోటివారిని మనశ్శాంతిగా బతకనివ్వరు.

నేనేదో నీ మీద ప్రేమ చంపుకోలేక, రక్తపాశాన్ని తెంచుకోలేక, లేదా కొడుకుగా నీ బాధ్యతలని నీకు గుర్తుచెయ్యటానికి ఈ వుత్తరం రాస్తున్నాననుకోకు. అది పొరపాటు. తండ్రిగా నన్ను నువ్వెంత అపేక్షిస్తున్నావో. కొడుకుగా నిన్ను నేనంతే ఆపేక్షిస్తున్నాను. ఒకప్పుడు నాలోనూ ప్రేమానురాగాలుండేవికాని మీ అమ్మ వాటిని తనతోపాటు తీసుకెళ్ళిపోయింది. మొదటినుంచి కావాలనే నిన్ను నాకు దూరం చేసుకుంటూ వచ్చాను. ఇరవై ఏళ్ళక్రితం కోడలు, నాతో ఘర్షణపడి, 'జన్మలో నా ముఖం చూడనని, నిన్ను చూడనివ్వనని శపథంచేసి వెళ్ళినప్పుడు నాలో నేను నవ్వుకున్నాను. ఇప్పటికీ నవ్వుకుంటాను. బ్రతికినంత కాలం ఎవరి సహాయం ఆశించలేదు నేను. ఆశించను కూడా. కాని ఇంకెంతకాలమో నేను బతకనని తెలిశాక నాలో ఒక కోరిక నాకు తెలియకుండానే బీజం నాటుకుని వేళ్ళుతన్ని మహావృక్షమై కూర్చుంది. నా జీవితంలో ఎన్నో సెంటిమెంట్స్‌ని తోసి రాజన్నాను. అలాగే మనసు మళ్ళించుకుందామని విశ్వప్రయత్నం చేశాను. సాధ్యంకాలేదు. ఈ దేశంలో పుట్టటమే అందుకు కారణమేమో.

నాలాగే కాలం చెల్లిన నా మిత్రులు కొందరు నాతో అంటూ ఉండేవారు. "నీకేమోయ్, నీ కొడుకు అలహాబాద్‌లో ఉన్నాడు. ఒకవేళ సమయానికి రాకపోయినా, నీ ఉత్తరక్రియలు గంగాతీరంలోనో, త్రివేణి సంగమంలోనో చేసేస్తాడు నీకు జన్మరాహిత్యం కలుగుతుంది. అదృష్టవంతుడివంటే నువ్వే." అని. వాళ్ళ మాటల్లో నేను మరణించినా నువ్విక్కడికి రావు అన్న శ్లేష కూడా ఉండేది.

తరణీ, వాళ్ళన్నట్టు, నువ్వు నేను పోయాక ఏ గంగాతీరంలోనో లేక త్రివేణీ సంగమంలోనో నాకు ఉత్తరక్రియలు జరిపితే జరపవచ్చు. నేను కావాలనుకుంటే నర్మదరావు నా శరీరాన్ని చందనపు కట్టెలతో దహనం చేస్తాడు. కాని నా కవి రెండూ సంతృప్తినివ్వవు. నేను మరణించాక ఉత్తరక్రియలు ఇక్కడే నా కొడుకు చేతిమీదనే జరగాలి. నా శరీరం ఇక్కడే నా పూర్వీకులు కలిసిపోయిన చోటే మట్టిలో కలిసిపోవాలి. తండ్రిగా నిన్ను నేను కోరే, మొదటికోరిక, ఆఖరి కోరిక కూడా ఇదే.

ఇట్లు, నీ తండ్రి రామానందరావు.

షరా:— నేను మరణించాక కర్మకాండకి అయ్యే ఖర్చు నిమిత్తం కావలసిన డబ్బుని నర్మదరావు దగ్గర జాగ్రత్తచేసి ఉంచాను. అడిగితీసుకో, ఆ ఖర్చు తన పద్దు పుస్తకంలోకి ఎక్కదని కోడలికి చెప్పు.

***